

УДК 338.439.5:631.147

І. А. Білоткач,
к. е. н., доцент, доцент кафедри маркетингу,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ОЦІНКА ФОРМАЛЬНИХ І НЕФОРМАЛЬНИХ ОБМЕЖЕНЬ РИНКУ ОРГАНІЧНОГО АГРОВИРОБНИЦТВА

I. Bilotkach,
Ph.D, associate professor of marketing department, Dnepropetrovsk state agrarian-economic university

EVALUATION OF FORMAL AND NON-FORMAL LIMITS ON THE MARKET FOR ORGANIC AGRICULTURAL PRODUCTION

Мета. Оцінка існуючих і потенційних формальних та неформальних обмежень і їх складових, що впливають на ефективність розвитку ринку органічного агровиробництва.

Методика дослідження. Теоретико-методологічною основою проведеного дослідження є аналітичний підхід до вивчення теоретичних аспектів інституціональних обмежень ринку органічного агровиробництва в Україні.

Результати дослідження. Стверджується, нині є потреба в модернізаційних змінах щодо управління розвитком формальних та неформальних обмежень, які формують органічне агровиробництво. Дія цих факторів на поведінку суб'єктів господарювання в аграрній сфері є неоднозначною, а тому питання раціональності та оптимізації їхнього застосування потребують більш ґрунтовної аргументації і нових підходів.

Наголошується, наявні неформальні і формальні фактори часто знаходяться в суперечливому стані, що обумовлено різним характером їх виникнення. Перші виникають і змінюються безперервно і не залежать від формалізації їхньої сутності, а останні можуть виникнути миттєво і не мати можливості швидко змінюватися у відповідь на зміну зовнішнього середовища, політичних інтересів та інших факторів.

Проведений аналіз змісту діючого аграрно-економічного законодавства та інших законотворчих та наукових напрацювань у сфері органічного агровиробництва, які свідчать про те, що як в теоретичному, так і практичному сенсі формальні та неформальні обмеження не мають системної основи та чіткої методології їх розробки та запровадження.

Наукова новизна результатів дослідження. Обґрунтовано теоретичні, методологічні та практичні засади основ інституціональних чинників та їх вплив на формування ринку органічного агровиробництва в Україні.

Практична значущість результатів дослідження. Отримані результати дослідження поглиблюють теоретичні аспекти інституціонального розвитку та забезпечують можливість активізації інноваційного процесу органічного агровиробництва в Україні.

Purpose. Evaluation of existing and potential formal and informal constraints and their components that affect the efficiency of the development of the organic agricultural production market.

Methodology of research. The theoretical and methodological basis of the study is an analytical approach to the study of the theoretical aspects of institutional limitations of the organic agricultural production market in Ukraine.

Findings. It is alleged that there is now a need for modernization changes to manage the development of formal and informal restrictions that form organic agricultural production. The effect of these factors on the behavior of business entities in the agrarian sphere is ambiguous, and therefore the question of rationality and optimization of their application requires more substantiated arguments and new approaches.

It is noted that the existing informal and formal factors are often in a contradictory state, which is due to the different nature of their occurrence. The former arise and change continuously and do not depend on the formalization of their essence, and the latter can arise instantly and not be able to change rapidly in response to changes in the external environment, political interests and other factors.

The analysis of the content of the current agrarian and economic legislation and other legislative and scientific developments in the field of organic farming, show that, both theoretically and practically, formal and informal restrictions do not have a systematic basis and a clear methodology for their development and implementation.

Originality. The theoretical, methodological and practical foundations of institutional factors and their influence on the formation of the organic agricultural production market in Ukraine are grounded.

Practical value. The obtained research results deepen the theoretical aspects of institutional development and provide an opportunity to activate the innovative process of organic agricultural production in Ukraine.

Ключові слова: агропромислове виробництво, органічне агровиробництво, інституції, формальні обмеження, неформальні обмеження, ринок, розвиток.

Key words: agro-industrial production, organic agro-production, institutionals, formal restrictions, informal restrictions, market, development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасний етап розвитку ринкових відносин в Україні ставить нові вимоги до методів та технологій виробництва сільськогосподарської продукції, що спроможні забезпечити потрібну корисність, яку аграрна продукція повинна нести споживачам. Одним із таких напрямів розвитку аграрної сфери є органічне агровиробництво, запровадження якого ставить за мету отримання доброякісної продукції, що сприятиме поліпшенню життя населення.

Сектор органічної продукції України останнім часом характеризується позитивною і сталою динамікою, але, як і для будь-якої сфери діяльності, існує низка формальних і неформальних обмежень, які потрібно враховувати для забезпечення оптимального рівня розвитку даної сфери.

Все вищенаведене обґрунтовує актуальність даного дослідження, що має важливе значення для розвитку як органічного агровиробництва, так і інституціональної системи, яка формується в аграрній сфері.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичним і прикладним аспектам впровадження органічного та безпечного агровиробництва присвятили дослідження Р.М. Безус, А.Г. Мельник, А.С. Гринів, В.В. Підліснюк, В.І. Артиш, М.І. Кобець, П.В. Писаренко, В.Ф. Сайко, Б.В. Буркинський, Є.В. Милованов, Т.О. Зайчук, Т.Г. Дудар та інші поважні науковці.

Дослідженню розвитку інституціональних процесів в економіці в цілому і в сільському господарстві зокрема присвячені наукові праці Л. Антонюка, Н. Апатової, Ю. Бажала, В. Вишневецького, В. Гейця, О. Гончаренко, В. Дементьєва, С. Ілляшенка, П. Леоненко, В. Тарасевича, П. Юхимчука, А. Чухна, Ю. Яковця та інших не менше поважних вчених.

Разом з тим, потреба в забезпеченні ефективного розвитку органічного агровиробництва обумовлює необхідність більш детальної оцінки формальних і неформальних обмежень ринку органічного агровиробництва, вдосконалення обмежувачих інституцій ринку органічної сільськогосподарської продукції та виробничої сфери.

Таблиця 1. Динаміка розвитку органічного агровиробництва в Україні

Показники	Роки					2016 р. у % до 2009 р.
	2009	2011	2013	2015	2016	
Кількість виробників	78	132	158	182	210	269
Площа органічних посівів, тис. га	270,3	272,9	393,4	400,7	410,6	152
Площа органічних дико-росів, тис. га	432	451	485	530	540	125
Виробництво органічної продукції, млн євро	0,8	5	10	15	21,2	2650
Виробництво органічної продукції, млн грн. (за курсом НБУ 28,7 грн. за євро)	22,2	139	278	417	589,4	2650

Джерело: узагальнено автором за даними www.ukraine.fibl.org

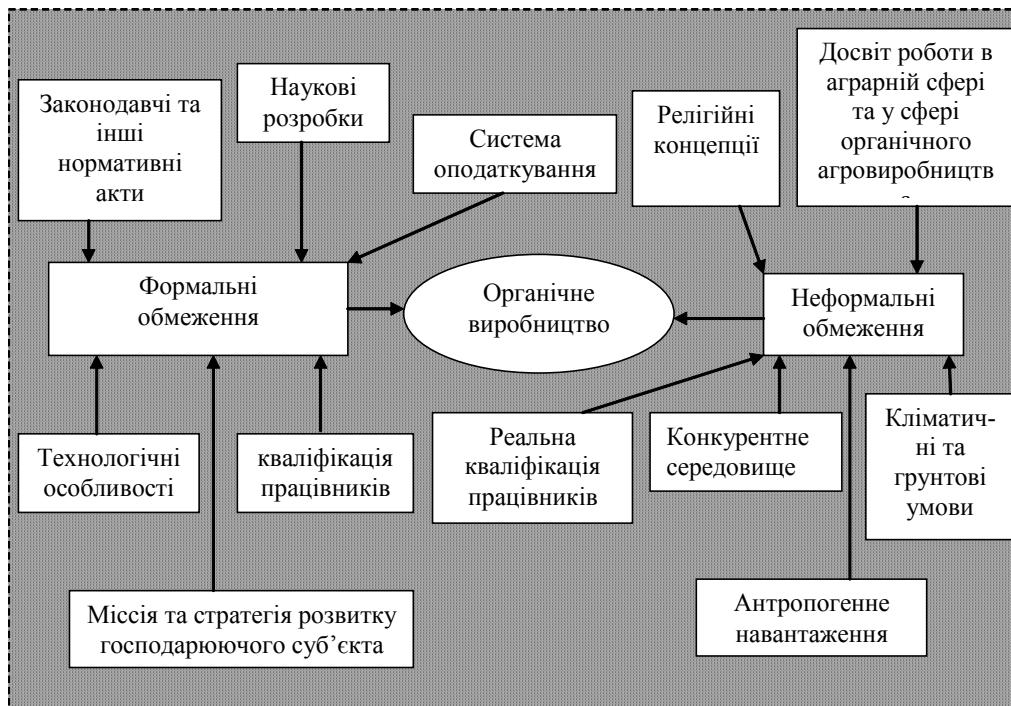

Рис. 1. Формальні і неформальні обмеження органічного агровиробництва

Джерело: авторська розробка.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

У матеріалах дослідження, представлених у статті ставиться за мету оцінити існуючі і потенційні формальні та неформальні обмеження і їх складові, що впливають на ефективність розвитку ринку органічного агровиробництва.

Об'єктом дослідження є ринок органічного агровиробництва України.

Предметом дослідження є сукупність формальних і неформальних обмежень, які детермінують розвиток ринку органічного агровиробництва в Україні.

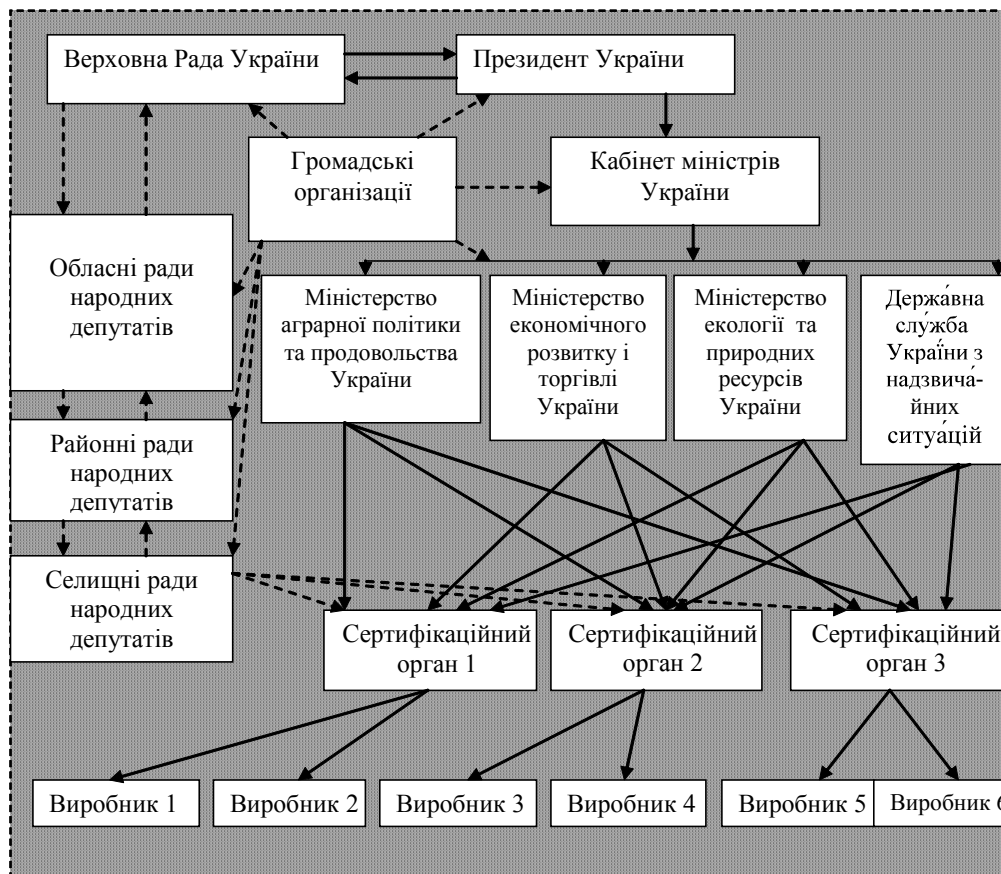
ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Розвиток ринку органічного агровиробництва є досить актуальним на сьогодні через низку явних екологічних, економічних та соціальних переваг, що притаманні цій сфері діяльності. Сектор органічної продукції України активно розвивається, збільшується як кількість господарств, що прагнуть виробляти органічну продукцію так і збільшується кількість площ, що залучаються до органічного агровиробництва. Тобто розвиток органічного сільськогосподарського виробництва в Україні відповідає загальносвітовим трендам. Виробництво органічної продукції вже близько двох десятиріч є одним з найбільш динамічних ринків продовольства. У світі органічним виробництвом займаються в 172 країнах світу 2,3 млн виробників,

із яких в Азії — 40%, Африці — 26%, Латинській Америці — 17%, Європі — 15%, Північній Америці — 1%, Океанії — 1%. Переважно збільшення попиту пов'язане з прагненням споживачів покращити якість власного життя за допомогою якісної продукції, що вони споживають. Динаміку розвитку органічного агровиробництва наведено в таблиці 1.

Наведена інформація яскраво ілюструє стрімкий розвиток органічного агровиробництва в Україні, при чому це стосується всіх представлених параметрів, особливо кількості виробленої органічної продукції в грошовому еквіваленті (+567,2 млн грн.). Значно збільшилась і кількість виробників органічної продукції (+132 виробника). Але, як і будь-яка сфера економічної діяльності, органічне агровиробництво існує в умовах формальних і неформальних обмежень, які потрібно постійно контролювати для забезпечення оптимального рівня розвитку даної сфери. Схематично вплив формальних і неформальних обмежень на органічне агровиробництво можна представити у вигляді схеми наведеної на рисунку 1.

Відтак, на результативність функціонування органічного агровиробництва справляє вплив система формальних і неформальних чинників, які в свою чергу залежать від певних закономірностей становлення і розвитку та впливають на побудову моделі економічної поведінки, змінюючи та коригуючи її. Тому, на

Рис. 2. Структурно-логічна схема формування формальних обмежень органічного агровиробництва

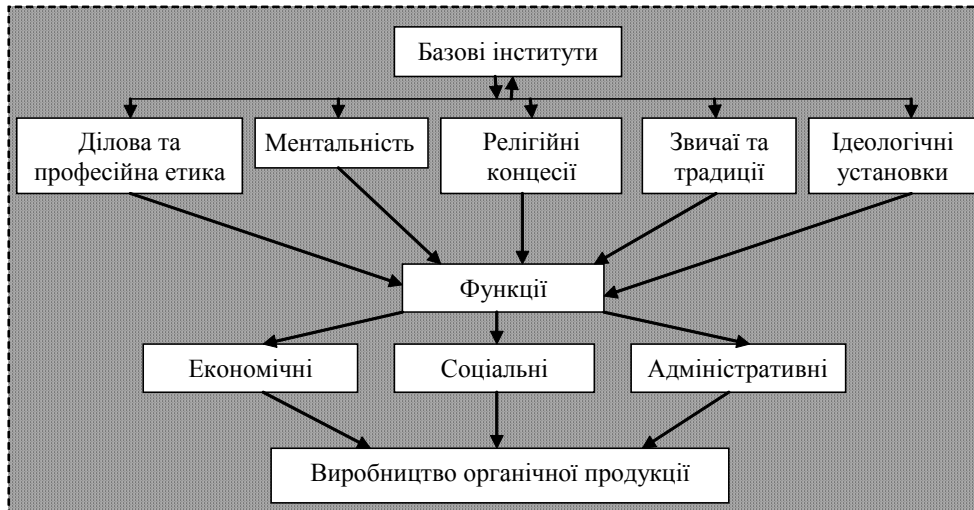
сьогодні величезне значення має дослідження визначених обмежень та оцінка ступеню їх впливу.

Розглядаючи формальні обмеження зазначимо, що будь-яка поведінка підприємств обмежена певними правилами функціонування встановлених суспільством і ним же контролюваних норм, тобто наявністю певних інституціональних обмежень. Формальні інституціональні обмеження створюються державними структурами на різних рівнях владної вертикалі. При цьому необхідно враховувати подвійність функціональної ролі держави, з одного боку, як інституту, основне завдання якого полягає у дотриманні соціальних зобов'язань перед суспільством, встановленні правил і норм поведінки суб'єктів ринку та контролі за їх виконанням, а з іншого боку, як учасника ринку або організації, що переслідує свої цілі, в тому числі отримання прибутку від економічної діяльності. Схематично вплив формальних обмежень на органічне агровиробництво можна представити у вигляді схеми наведеної на рисунку 2. На схемі (рис. 2) прямими лініями позначено прямі функціональні зв'язки, а пунктирними лініями позначено зв'язки

консультаційного та узгоджувального характеру.

Формальні обмеження визначаються як система факторів що спрямовує економічну поведінку суб'єктів господарювання, а також споживачів виробленої продукції. До цієї системи обмежень відносяться нормотворючі документи, що перебувають під контролем з боку держави. Введення таких обмежень здійснюється з метою організації ефективного адміністрування взаємовідносин в суспільстві, контролю за обігом товарів і послуг, недопущення проникнення на ринок неякісної або фальсифікованої продукції та інших складових, що забезпечують виконання функцій держави по відношенню до суспільства. Також на теперішній час потрібно враховувати значний вплив громадських організацій на всі процеси, що відбуваються у суспільстві.

Основним законодавчим актом, що регламентує на правовому рівні обіг органічної продукції в Україні, є Закон України № 425-VII (із змінами і доповненнями) "Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини" від 3 вересня 2013 р. Цей Закон визначає правові та економічні основи ви-

Рис. 3. Структурно-логічна схема впливу неформальних соціальних обмежень на ринок органічного агровиробництва

Джерело: авторська розробка.

робництва та обігу органічної сільськогосподарської продукції й сировини і спрямований на забезпечення належного функціонування ринку органічної продукції та сировини, а також на гарантування впевненості споживачів у продуктах та сировині, маркованих як органічні [1].

Для формалізації правового поля ринку органічної продукції Кабінет Міністрів України затвердив наступні нормативні документи:

— Постанова Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 208 "Про затвердження Детальних правил виробництва органічної продукції (сировини) бджільництва". Затвержені правила визначають особливості виробництва органічної продукції (сировини) бджільництва, зокрема визначено, що основою виробництва органічної продукції (сировини) бджільництва є виключення з технологічного процесу застосування хімічних добрив та пестицидів синтетичного походження, генетично модифікованих організмів, похідних генетично модифікованих організмів, продуктів, вироблених генетично модифікованими організмами, консервантів тощо [2];

— Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 2016 р. № 241 "Про затвердження Детальних правил виробництва органічної продукції (сировини) тваринного походження". Затвержені правила регламентують технологічні особливості виробництва органічної продукції (сировини) тваринного походження [3];

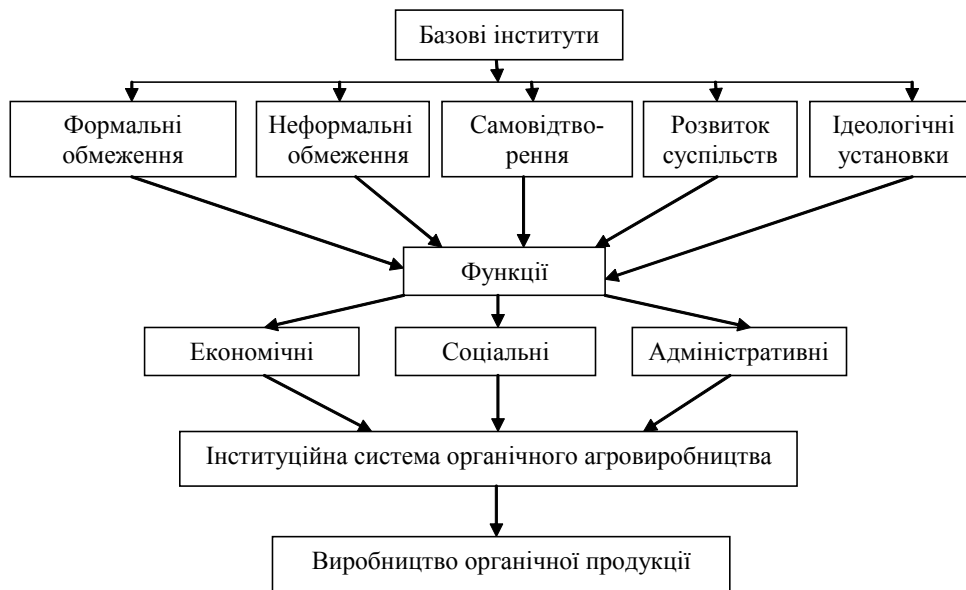
— Постанова Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2016 р. № 587 "Про затвер-

дження детальних правил виробництва органічної продукції (сировини) рослинного походження". Ці Правила визначають вимоги до виробництва органічної продукції (сировини) рослинного походження та агротехнологічні особливості під час її виробництва [4].

Також потрібно зазначити, що на теперішній час знаходиться на громадському обговоренні "Порядок ведення Реєстру виробників органічної продукції (сировини)", запропонований Кабінетом Міністрів України. Передбачається, що цей Порядок визначає процедуру ведення Реєстру виробників органічної продукції (сировини), який буде вестися з метою здійснення обліку фізичних або юридичних осіб, яким надано право виробляти (виросити, переробляти), органічну продукцію (сировину), та занесення їх до єдиної бази даних. Передбачається, що Реєстр виробників буде вестися та утримуватися центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпечності та окремих показників якості харчових продуктів [5].

На теперішній час, як свідчать представлені нормативні акти, система формальних обмежень, що повинна регламентувати виробництво й обіг органічної продукції та сировини не побудована і потребує додаткового правового забезпечення.

Щодо неформальних обмежень розбудови ринку органічної продукції в Україні, то до них можна віднести ментальність, неписані звичаї, традиції, стереотипи поведінки і мислення, наприклад принципи ділової або професійної ети-

Рис. 4. Схема формування соціальних обмежень на ринок органічного агровиробництва

Джерело: авторська розробка.

ки, релігійні заповіді і звичаї або ідеологічні установки [6].

Характеризуючи складові частини системи неформальних обмежень, які, на нашу думку, формують ринок органічного агровиробництва в Україні, маємо зазначити, що важливим її елементом є "ментальність" щодо споживання так і виробництва продукції аграрного сектора економіки. В найбільш широкому значенні під "ментальністю" розуміється сформований спосіб мислення індивідуума або групи індивідуумів (нації) до всього навколишнього світу та його окремих проявів [7].

Щодо впливу ментальності та її мотивації для українців при органічному виробництві, то значна частина науковців вважає, що для української нації одною з основних рис українського менталітету органічна єдність з природним середовищем, заглибленість у природу, нерозривність з нею є головною складовою при організації життєдіяльності, а з цим і прагнення до покращення екологічної складової життя [8].

Характеризуючі вплив "релігійних концепцій" на формування органічного сектору, треба зазначити, що всі основні релігії світу визначають основні правила безпеки харчування, які включають: розподіл продуктів на "чисті" і "нечисті"; заборони на вживання окремих продуктів; правила готування їжі; правила ритуальної чистоти посуду; інші регламентації, пов'язані з харчуванням. Безумовно, у кожного релігійного напрямку є певні свої особливості, які треба враховувати в конкретній ситуації при

організації того чи іншого виду аграрного виробництва.

Україна багатонаціональна країна в якій мешкають представники багатьох релігійних конфесій, але всі "релігійні концепції" зводяться до принципів корисності їжі та розглядають органічне виробництво, як один із способів досягнення цієї корисності.

Щодо "звичаїв та традицій", то не поглиблюючись у теоретичні аспекти, потрібно зазначити, що в Україні завжди продукція вироблена не для масового виробництва та не індустріальним шляхом вважалася більш корисною та такою, що не шкодить здоров'ю, реалізовувалась на ринках, бажано обмеженою кількістю. На жаль, розуміючи такі закономірності, значна частина торговців на ринках використовували та використовують такі бачення споживачів і продають їм під виглядом домашньої та безпечної продукції, ту саму продукцію, що споживач може купити на магазинних полицях, але інколи ще з погіршеними показниками якості.

Щоб запобігти вищенаведеним можливим негативним проявам ринкових відносин, держава повинна налагоджувати якісну систему контролю виробництва та продажу продукції агровиробництва. На теперішній час у суспільстві існує стійка "установка", що будь-який документ (довідку, сертифікат, тощо) в нашій державі можна отримати за певні кошти без будь-яких зволікань, що шкодить виробникам реальної безпечної та корисної продукції. Споживач купуючи продукцію, що

декларується як якісна, та отримавши певний негатив, зневірюється в можливості отримання дійсно безпечної продукції та повертається то звичайної своєї споживацької поведінки, не звертаючи уваги в подальшому на різні позначки та задекларований склад продукції, а мотивуючись лише ціною та власним досвідом.

Неформальні норми беруть участь у формуванні інституціонального середовища та можуть як сприяти, так і протидіяти реалізації формальних обмежень та інститутам, що їх адмініструють. Схематично вплив неформальних обмежень на ринок органічного агровиробництва можна представити у вигляді схеми наведеної на рисунку 3.

Отже, основна відмінність формальних правил від неформальних в ступені прояву і формі впливу. Тобто при формальних правилах реалізується документальний характер їх сутності, наявні фахівці, що займаються контролем за їх виконанням. Неформальні ж обмеження, не зафіксовані письмово, не потребують спеціалізованого нагляду за своїм виконанням. Для стабільності економічного розвитку аграрного сектору потрібно збільшувати вплив формальних обмежень в загальній їх кількості. Схему раціонального поєднання формальних і неформальних обмежень органічного агровиробництва представлено на рисунку 4.

Походження неформальних обмежень обґрунтовується вдалим (або не вдалим) досвідом вирішення певних проблем у минулому, через що з часом цей досвід може застосовуватися для вирішення аналогічних проблем у теперішньому часі, тобто набуває характеру правила [9]. Неформальні інституційні обмеження сприяють створенню нових варіантів економічної поведінки як виробників так і споживачів. Проте домінування неформальних обмежень призведе до мотивації підприємств проводити свою комерційну діяльність не в правовому полі, тобто до тінізації економічних процесів [10].

Отже, формальні та неформальні інституціональні обмеження мають тісний взаємозв'язок. Формальні обмеження мають загальний характер, а в процесі вибору тієї чи іншої економічної поведінки, частіше всього необхідно їх уточнення, стосовно конкретного випадку чи ситуації. Загальна мета ефективного поєднання формальних та неформальних обмежень полягає у забезпеченні соціальної стабільності та відповідальності перед суспільством.

ВИСНОВКИ

ТА ПОДАЛЬШІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Економічний потенціал країни значною мірою залежить від сформованого інституційного середовища. Ідентифікація інститутів створює умови для визначення рівня адаптивного пристосування та визначає ефективність діяльності суб'єкта господарювання. Очевидно, що інститути здатні як сприяти зменшенню негативних наслідків, викликаних функціонуванням ринкових взаємовідносин, так і загострювати соціально-економічну ситуацію.

Нами був проведений аналіз змісту діючого аграрного економічного законодавства та інших законотворчих та наукових напрацювань в сфері органічного агровиробництва, які свідчать про те, що як в теоретичному, так і практичному сенсі формальні та неформальні обмеження не мають системної основи та чіткої методології їх розробки й запровадження.

Наукові обґрунтування напрямів вирішення цієї проблеми та наявна методика стратегічного формування виробничої та соціальної структури аграрного сектору не завжди достатньо аргументована та в багатьох випадках є суперечливою і потребує узгодження дій для досягнення бажаних результатів.

Наявні неформальні і формальні фактори часто знаходяться в суперечливому стані, що обумовлено різним характером їх виникнення. Перші виникають і змінюються безперервно і не залежать від формалізації їхньої сутності, а останні можуть виникнути миттєво і не мати можливості швидко змінюватися у відповідь на зміну зовнішнього середовища, політичних інтересів та інших факторів.

Переконані, що нині є потреба в модернізаційних змінах щодо управління розвитком формальних та неформальних обмежень, які формують органічне агровиробництво. Вплив цих факторів на поведінку суб'єктів господарювання в аграрній сфері є неоднозначним, а тому питання раціональності та оптимізації їхнього застосування потребують більш ґрунтовної аргументації і нових підходів.

Очевидно також і те, що нині є гостра проблема у розробці методичного апарату, удосконаленні інформаційного забезпечення теорії неформальних інститутів та їх впливу на загальні результати економічної діяльності, зокрема у сфері виробництва та обігу органічної продукції сільського господарства.

Література:

1. Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини"

[Електронний ресурс]: закон України від 3 вересня 2013 року № 425-VII (із змінами і доповненнями). — Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/T130425.html

2. Про затвердження Детальних правил виробництва органічної продукції (сировини) бджільництва [Електронний ресурс]: постанова Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 208. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/208-2016-%D0%BF>

3. Про затвердження Детальних правил виробництва органічної продукції (сировини) тваринного походження [Електронний ресурс]: постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 2016 р. № 241. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/241-2016-%D0%BF>

4. Про затвердження детальних правил виробництва органічної продукції (сировини) рослинного походження [Електронний ресурс]: постанова Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2016 р. № 587. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/587-2016-%D0%BF/print1452606429955241>

5. Порядок ведення Реєстру виробників органічної продукції (сировини) [Електронний ресурс]: проект Кабінету Міністрів України. — Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/NT2051.html

6. Филатова Ю.В. Институциональные факторы экономического поведения фирм [Электронный ресурс] / Ю.В. Филатова // Экономический вестник Ростовского государственного университета. — 2007. — Т. 5, № 4. — С. 130—134. — Режим доступа: <http://ecsocman.hse.ru/data/689/759/1219/journal5.4-13.pdf>

7. Ментальність. Духовність. Саморозвиток особистості: тези доповідей та матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Луцьк 18—24 червня 1994 року / За ред. О.В. Киричука, О.П. Колісника, М.-Л.А. Чепи. — Київ; Луцьк: Фундація імені О. Ольжича, 1994. — Ч. 1: Ментальність. — 177 с.; Ч. 2: Духовність. — С. 178—345.

8. Стражний О.С. Український менталітет: Ілюзії. Мифи. Реальність / О.С. Стражний. — Київ: Книга, 2008. — 368 с.

9. Васильєва Л.М. Институціональні основи розвитку аграрного сектора економіки [Електронний ресурс] / Л.М. Васильєва // Університетські записки. — 2011. — № 4. — С. 379—383. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Unzap_2011_4_59.pdf

10. Кітраль О. Органічний продукт вирощують без хімії і ... сертифікату / О. Кітраль,

Н. Бородачова // Дзеркало тижня. — 2004. — № 31. — С. 506.

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2013), The Law of Ukraine "On the production and turnover of organic agricultural products and raw materials", available at: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/T130425.html (Accessed 10 May 2017).

2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016), Resolution "On approval of the detailed rules for organic production (raw materials) apiculture", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/208-2016-%D0%BF> (Accessed 10 May 2017).

3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016), Resolution "On approval of the detailed rules for organic production (raw materials) of animal origin", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/241-2016-%D0%BF> (Accessed 10 May 2017).

4. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016), Resolution "On approval of the detailed rules of organic production (raw) of vegetable origin", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/587-2016-%D0%BF/print1452606429955241> (Accessed 10 May 2017).

5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2016), "The procedure for maintaining the Register producers of organic products (raw materials)", available at: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/NT2051.html (Accessed 10 May 2017).

6. Filatova, YU.V. (2007), "Institutional factors of the economic behavior of firms", available at: <http://ecsocman.hse.ru/data/689/759/1219/journal5.4-13.pdf> (Accessed 10 May 2017).

7. Kirichuk, O.V. Kolisnik, O.P. and Chepa, M.-L.A. (1994), Mental'nist'. Duhovnist'. Samorozvitok osobistosti: tezi dopovidej ta materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktichnoi konferencii [Mentality. Spirituality. Self-development of personality: report theses and materials of the International scientific and practical conference], Fundaciya imeni O. Ol'zhicha, Luts'k, Ukraine, 18—24 June.

8. Strazhnij, O.C. (2008), Ukrain'skij mentalitet: Ilyuzii. Mifi. Real'nist' [Ukrainian mentality: an illusion. Myths. Reality], Kniga, Kyiv, Ukraine.

9. Vasil'eva, L. M. (2011), "Institutional framework of the agricultural sector", Universitets'ki zapiski, vol. 4, pp. 379—383.

10. Kitral', O. and Borodachova, N. (2004), "Organic products are grown without chemicals and certificate", Dzerkalo tizhnya, vol. 31, p. 506. *Стаття надійшла до редакції 29.05.2017 р.*